ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

KAM TA'MINLANGAN OILALARNI QO‘LLAB-QUVVATLASHGA YO‘NALTIRILGAN IJTIMOIY XIZMATLAR TIZIMINI O‘RGANISHNING NAZARIY VA METODOLOGIK ASOSLARI

Abdurashidova Klara Baxridin qizi
Mirzo Ulug'bek nomidagi
O'zbekiston milliy universiteti 1- kurs magistranti
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20567428

Annotatsiya:Mazkur maqolada kam ta'minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan ijtimoiy xizmatlar tizimining nazariy va metodologik asoslari tahlil qilinadi. Shuningdek, ijtimoiy himoya tizimining mazmun-mohiyati, kam ta'minlangan oilalar bilan ishlashning zamonaviy yondashuvlari hamda ijtimoiy xizmatlarni tashkil etishning ilmiy-uslubiy jihatlari yoritilgan. Tadqiqotda ijtimoiy ish nazariyalari va metodlarining amaliy ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: kam ta'minlangan oila, ijtimoiy himoya, ijtimoiy xizmat, ijtimoiy ish, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, metodologiya, ijtimoiy siyosat, ehtiyojmand aholi.

KIRISH

Bugungi kunda aholini ijtimoiy himoya qilish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, kam ta'minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlash masalasi jamiyat taraqqiyoti va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim o‘rin tutadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida aholining ayrim qatlamlari turli iqtisodiy va ijtimoiy omillar ta'sirida qashshoqlik xavfi ostida qolishi mumkin. Bunday sharoitda samarali ijtimoiy xizmatlar tizimini shakllantirish va uni ilmiy asosda tashkil etish dolzarb ahamiyatkasbetadi.

Kam ta'minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlash nafaqat moddiy yordam ko‘rsatish, balki ularning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash, bandligini oshirish, ta'lim va sog‘liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishni ham nazarda tutadi. Shu sababli mazkur sohani o‘rganishda nazariy va metodologik asoslarni chuqur tahlil qilish muhim hisoblanadi.

Har qanday davlatning barqaror rivojlanishi aholining turmush darajasi, ijtimoiy himoyalanganligi va farovonligi bilan chambarchas bog‘liqdir. Jamiyatda iqtisodiy tengsizlikning mavjudligi ayrim oilalarning turmush darajasiga salbiy ta’sir ko‘rsatib, ularning kam ta’minlangan qatlamga aylanishiga sabab bo‘ladi. Bunday oilalar nafaqat moddiy qiyinchiliklarga, balki ijtimoiy moslashuv, ta’lim olish, sog‘liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish va mehnat bozoriga integratsiyalashuv bilan bog‘liq muammolarga ham duch keladi. Kam ta’minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlash zamonaviy ijtimoiy siyosatning asosiy yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu vazifani samarali amalga oshirish uchun ijtimoiy xizmatlar tizimini ilmiy asosda tashkil etish va rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli mazkur mavzuni nazariy va metodologik jihatdan o‘rganish dolzarb masalalardan biridir

ASOSIYQISM

Kam ta'minlangan oilalar tushunchasi va ularning ijtimoiy xususiyatlari
Kam ta'minlangan oilalar – daromadlari minimal iste'mol xarajatlarini qoplashga yetmaydigan, iqtisodiy jihatdan himoyaga muhtoj oilalar hisoblanadi. Bunday oilalarning asosiy xususiyatlari qatoriga past daromad darajasi, ish bilan ta'minlanishdagi muammolar, ta'lim va tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarining cheklanganligi kiradi. Kam ta'minlangan oilalar ko‘pincha ko‘p bolali oilalar, yolg‘iz ota yoki ona tomonidan boshqariladigan oilalar, nogironligi bo‘lgan shaxslar yashovchi oilalar hamda vaqtinchalik iqtisodiy qiyinchilikka duch kelgan fuqarolarni o‘z ichiga oladi. Ushbu toifadagi oilalar bilan ishlashda ularning individual ehtiyojlarini aniqlash muhim hisoblanadi. Ijtimoiy xizmatlar tizimining nazariy asoslari Ijtimoiy xizmatlar tizimi ijtimoiy ish nazariyasiga tayanadi. Ushbu nazariyalar inson va uning ijtimoiy muhiti o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarni tushuntirishga xizmat qiladi. Ekologik yondashuvga ko‘ra, insonning muammolari uning yashash muhiti bilan uzviy bog‘liqdir. Shu sababli

kam ta'minlangan oilalarga yordam ko‘rsatishda nafaqat oilaning o‘zi, balki uning atrofidagi ijtimoiy muhit ham o‘rganiladi

Tizimli yondashuv oilani yagona ijtimoiy tizim sifatida ko‘rib chiqadi. Oilaning bir a'zosida yuzaga kelgan muammo butun oilaning faoliyatiga ta'sir ko‘rsatishi mumkin. Shuning uchun ijtimoiy xizmatlarkompleks tarzda tashkil etilishi lozim.

Kuchli tomonlarga asoslangan yondashuv esa oilaning mavjud imkoniyatlari va resurslarini aniqlashga qaratiladi. Bu usul yordamga muhtoj oilalarda mustaqil ravishda muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi

Kam ta'minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlashning metodologik asoslar

Ijtimoiy xizmatlarni o‘rganish va tashkil etishda turli ilmiy metodlardan foydalaniladi. Ular quyidagilardan iborat:

Birinchidan, kuzatish metodi orqali oilalarning yashash sharoitlari va ijtimoiy muammolari o‘rganiladi.

Ikkinchidan, suhbat va intervyu metodlari yordamida oila a'zolarining ehtiyojlari, muammolari va imkoniyatlari aniqlanadi.

Uchinchidan, so‘rovnoma metodi orqali katta miqdordagi respondentlardan ma'lumot to‘plash imkoniyati yaratiladi.

To‘rtinchidan, hujjatlarni tahlil qilish usuli oilalarning iqtisodiy holati, daromad manbalari va ijtimoiy yordam olish darajasini baholash imkonini beradi.

Beshinchidan, keys-stadi (holat tahlili) usuli alohida oilalarning muammolarini chuqur o‘rganish va samarali yordam mexanizmlarini ishlab chiqishga xizmat qiladi. Ijtimoiy xizmatlarning asosiy yo‘nalishlari Kam ta'minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan ijtimoiy xizmatlar quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshiriladi:

-Moddiy yordam va nafaqalar bilan ta'minlash;
-Bandlik va kasb-hunarga o‘qitish xizmatlarini tashkil etish;
-Psixologik maslahat va ijtimoiy-pedagogik yordam ko‘rsatish;
-Sog‘liqni saqlash xizmatlaridan foydalanishga ko‘maklashish;
-Bolalar va yoshlarning ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish;
Huquqiy maslahat va himoya xizmatlarini ko‘rsatish.

Mazkur xizmatlar oilalarning ijtimoiy faolligini oshirish, kambag‘allik darajasini kamaytirish va hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Zamonaviy ijtimoiy xizmatlar tizimini takomillashtirish masalalari

Bugungi kunda ijtimoiy xizmatlar tizimini takomillashtirish uchun raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, ehtiyojmand oilalarni aniqlashning aniq mexanizmlarini ishlab chiqish hamda manzilli yordam ko‘rsatish tizimini rivojlantirish zarur. Shuningdek, davlat va nodavlat tashkilotlar hamkorligini kuchaytirish, ijtimoiy ish mutaxassislarining malakasini oshirish hamda monitoring va baholash tizimlarini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Tizimli yondashuv oilani yaxlit tizim sifatida ko‘rib chiqadi. Oilaning bir a’zosidagi muammo boshqa a’zolarning hayotiga ham ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli yordam ko‘rsatishda oilaning barcha a’zolari bilan ishlash muhim hisoblanadi. Resurslarga asoslangan yondashuv oilaning mavjud imkoniyatlari va kuchli tomonlarini aniqlashga qaratilgan. Bu usul oilaning mustaqil ravishda rivojlanishiga yordam beradi. Humanistik yondashuv esa har bir insonning qadr-qimmati va imkoniyatlarini e’tirof etishga asoslanadi. Ushbu yondashuv ijtimoiy ish jarayonida mijozga hurmat bilan munosabatda bo‘lishni talab qiladi.

Ijtimoiy xizmatlarni o‘rganishning metodologik asoslari Kam ta’minlangan oilalar bilan bog‘liq muammolarni o‘rganishda turli ilmiy metodlardan foydalaniladi. Kuzatish metodi oilalarning yashash sharoitlarini bevosita o‘rganish imkonini beradi. Ushbu metod orqali tadqiqotchi oilaning kundalik hayoti haqida muhim ma’lumotlarga ega bo‘ladi.

Suhbat va intervyu metodlari yordamida oila a’zolarining ehtiyojlari, muammolari va kelajak rejalari aniqlanadi. So‘rovnoma metodi ko‘p sonli respondentlar orasida tadqiqot o‘tkazish imkonini yaratadi. Bu usul statistik ma’lumotlar olishda samarali hisoblanadi.

Hujjatlarni tahlil qilish metodi oilalarning iqtisodiy va uquqiy holatini o‘rganishda muhim ahamiyatga ega. Keys-stadi metodi alohida oilalar misolida muammolarni chuqur tahlil qilish va samarali yechimlarni ishlab chiqishga yordam beradi.
Zamonaviy ijtimoiy xizmatlarning asosiy yo‘nalishlari
Bugungi kunda kam ta’minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlash quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilmoqda:

-moddiy yordam va kompensatsiyalar berish;
-bandlik dasturlariga jalb etish;
-kasb-hunarga o‘qitish;
-psixologik yordam ko‘rsatish;
-ijtimoiy-pedagogik xizmatlarni tashkil etish;
-sog‘liqni saqlash xizmatlariga yo‘naltirish;
-huquqiy maslahatlar berish;
uy-joy bilan bog‘liq muammolarni hal etishga ko‘maklashish.
Mazkur xizmatlar oilalarning iqtisodiy mustaqilligini oshirish va ijtimoiy himoyalanganligini ta’minlashga xizmat qiladi. Ijtimoiy xizmatlar tizimini rivojlantirish istiqbollari Ijtimoiy xizmatlar tizimini takomillashtirish uchun raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan keng foydalanish zarur. Elektron ma’lumotlar bazalari orqali ehtiyojmand oilalarni aniqlash va ularga manzilli yordam ko‘rsatish samaradorligini oshirish mumkin. Shuningdek, davlat va nodavlat tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, ijtimoiy ish mutaxassislarini tayyorlash sifatini oshirish hamda xalqaro tajribalarni o‘rganish muhim vazifalardan hisoblanadi. Kelgusida ijtimoiy xizmatlar tizimini rivojlantirish orqali nafaqat kam ta’minlangan oilalarning turmush darajasi yaxshilanadi, balki jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlik ham mustahkamlanadi.

Xulosa

Kam ta'minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirilgan ijtimoiy xizmatlar tizimi aholini ijtimoiy himoya qilishning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Mazkur tizimning samaradorligi uning ilmiy asoslangan nazariy va metodologik yondashuvlarga tayangan holda tashkil etilishiga bog‘liq. Kam ta'minlangan oilalar bilan ishlashda ekologik, tizimli va resurslarga asoslangan yondashuvlardan foydalanish ijobiy natijalar beradi. Shu bilan birga, ijtimoiy xizmatlarni modernizatsiya qilish va ularning sifatini oshirish orqali aholining ehtiyojmand qatlamlarini yanada samarali qo‘llab-quvvatlash mumkin.

Kam ta’minlangan oilalarni qo‘llab-quvvatlashga yo‘naltirilgan ijtimoiy xizmatlar tizimi ijtimoiy siyosatning eng muhim yo‘nalishlaridan biridir. Ushbu tizimning samaradorligi uning nazariy va metodologik jihatdan puxta asoslanganligiga bog‘liq. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kam ta’minlangan oilalar bilan ishlashda kompleks yondashuvlardan foydalanish, zamonaviy ijtimoiy xizmatlarni rivojlantirish va manzilli yordam ko‘rsatish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega. Natijada aholining ehtiyojmand qatlamlarini qo‘llab-quvvatlash va ularning hayot sifatini yaxshilash imkoniyatlari kengayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdurahmonov Q.X. Ijtimoiy siyosat. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
2. 2.Xolbekov A., Mavlonov A. Ijtimoiy ish nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2020.
3. 3.Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya. – Toshkent: Fan, 2022.